

**Scenariusz lekcji do filmu *Jeździec wielorybów*
(reż. Niki Caro, Nowa Zelandia, Niemcy 2002)**

Autorka: dr Magdalena Bednarek

Temat: Skąd płynie siła do walki z przeciwnościami?

Grupa wiekowa: klasy VII-VIII szkół podstawowych, III klasa gimnazjum

Czas realizacji: dwie jednostki lekcyjne (ok. 90 minut)

Zagadnienia edukacyjne:

- Zmiana w tradycji, przemiana w bohaterach. Czego uczy nas historia Pai?
- Stereotypy na temat płci – czy jesteśmy w nich uwięzieni?
- Tradycja i natura jako opoka i wyzwanie – nie tylko dla przywódcy.
- Zagrożone gatunki zwierząt – czy muszą wyginąć?

Cele:

Uczeń/uczennica:

- interpretuje wybrane elementy filmu *Jeździec wielorybów*;
- charakteryzuje główną bohaterkę;
- pisze rozprawkę na wskazany temat, odwołując się do własnych przemyśleń oraz obejrzanego filmu;
- zna sposoby, w jaki może wpłynąć na stan środowiska naturalnego.

Formy i metody pracy: praca zbiorowa jednolita, heureka.

Pomoce dydaktyczne: rzutnik multimedialny.

Przebieg lekcji:

1. Nauczyciel wyświetla dwa zdjęcia Pai z filmu (załącznik nr 1; wybrane kadry dostępne są na stronach: <http://filmowo.net/recenzja-filmu/jezdziec-wielorybow-whale-rider-2002/> oraz <https://www.weekendnotes.com/im/001/01/maori1.jpg>) Pierwsze z nich przedstawia dziewczynkę w zwykłym, współczesnym ubraniu. Drugie – w tradycyjnym maoryskim stroju. Czym się różnią te dwa stroje? Dlaczego? (Można zwrócić uwagę na prostotę współczesnego stroju Pai – jest wygodny, pozwala na różne aktywności fizyczne, niczym się nie wyróżnia; być może jego prostota wskazuje na biedę lub na fakt, że ubranie nie jest dla nastolatki ważne; ubiór Pai świadczy także o globalizacji mody: T-shirt i spódnica są pod każdą szerokością geograficzną spotykane. Natomiast ubiór tradycyjny jest ozdobny, zapewne niezbyt wygodny, założenie go, wraz z makijażem, długo trwa; potrzebna jest pomoc, by go przywdziać; można także zwrócić uwagę na fakt, że oryginalnie malunki na ciele były tatuażami; trzeba też podjąć wątek materiałów z których zrobiony jest strój: Maorysi mogli wykorzystywać tylko materiały lokalne). [5 minut]

2. Następnie nauczyciel pyta, kiedy Pai nosi każdy z tych strojów. Stanowi to punkt wyjścia do pytania o to, czy tradycja jest żywa w świecie Pai. Nauczyciel zachęca uczniów do przywoływania scen z filmu. Wnioski z rozmowy można zapisać w postaci tabeli:

Tradycja	
Żywa	Martwa
Maorysi łowią ryby jak dawniej.	Na co dzień Maorysi prowadzą współczesny tryb życia, np. korzystają z motorówek, ubierają się jak inni; dzieci chodzą do zwykłej szkoły. Są tam subkultury jak gdzieś indziej (do jednej z nich należy np. ojciec Hemiego i jego przyjaciele).
Niektórzy noszą tradycyjne imiona: Pai, Koro, Shilo, Hemi.	
Obowiązki kobiet i mężczyzn są odmienne, każdy ma przypisaną rolę: kobietom nie wolno palić, mają witać gości, słuchać mężczyzn; mężczyzna (dziadek Pai) wykonuje czynności kultowe. Małżeństwa bywają aranżowane (Koro próbuje swatać syna z nauczycielką). Koro oczekuje narodzin kolejnego przywódcy plemienia: chłopca.	Tradycyjne tańce i pieśni dzieci znają – ale ze szkoły i z książek, a nie od rodziców. Wojownicy–tancerze startują w konkursach (jest to więc pozostałość, pamiątka po tradycji, a nie żywe jej kulturowanie).
Koro zakłada szkołę dla najstarszych synów – ojcowie zgadzają się, by ich dzieci tam się uczyły.	Chłopcy nie uznają nauki w szkole przywódców plemiennych za honor czy wyróżnienie; niektórzy ojcowie w ogóle nie są ciekawi postępów synów; niektórzy chłopcy nie wypełniają zadań.
Koro wierzy, że Pai przynosi pecha i jest odpowiedzialna za upadek plemienia.	Nikt nie podziela wiary Koro.
Na koniec całe plemię spuszcza na wodę tradycyjną łódź (zna techniki jej wykonania, chce to zrobić), ubiera się w tradycyjne stroje (a więc je ma! lub specjalnie je wykonało) i razem wypływa na morze przy śpiewie Pai.	Początkowo nikt nie zajmuje się tradycyjną sztuką. Wyjątkiem jest ojciec Pai, jednak jego twórczość ciekawi przede wszystkim Europejczyków.

[20 minut]

3. Z rozmowy powinno wynikać, że stosunek do tradycji w filmie się zmienia: początkowo jej jedynym rzecznikiem jest dziadek Pai, później staje się ona ważna dla wszystkich. Skąd wzięta się ta przemiana poglądów? Jaką rolę odegrała w tym Pai? Jaki był jej stosunek do tradycji? Nauczyciel przywołuje scenę wyjazdu dziewczynki: odrzucona przez dziadka, chce szukać szczęścia u boku ojca i jego nowej, europejskiej rodziny, w Niemczech. Decyduje się jednak zostać, usłyszawszy zew wielorybów. Czy Koro także go słyszał? Czym różni się stosunek Pai i Koro do tradycji? To jest punkt zwrotny w dyskusji o wizji tradycji w filmie.

Nauczyciel powraca do początkowych slajdów: O czym Pai opowiadała w swoim konkursowym wystąpieniu? Jakie były w nim tradycyjne elementy (strój, legenda)? Jakie elementy nie należały do tradycji (sama opowieść – była osobista i emocjonalna, dedykowana Koro)? Dlaczego Pai udaje się ożywić tradycję, a Koro nie? Nauczyciel może przywołać scenę ratowania wielorybów: Koro początkowo tylko rozpacza, później działa – ale technicznie, korzystając z narzędzi, lin. Pai natomiast kieruje się instynktem, sercem – i ryzykuje własne życie dla zwierzęcia (a zarazem dla plemienia, które czci to zwierzę).

Wnioskiem z dyskusji jest to, że dla Koro tradycja była służbą, obowiązkiem: jako potomek wodzów czuł się zobowiązany ją kultywować i musiał ją komuś przekazać; traktował tradycję przedmiotowo: trzeba się jej nauczyć, poprawnie odśpiewać, odtańczyć układy; zaangażowanie i chęci uczniów nie były dla niego ważne; Pai natomiast przeżywa osobiście tradycję: opowieści, tańce, plemienną wizję przyrody; tradycja to dla niej także rodzina: dziadek, babka, ojciec. [15 minut]

4. Co Pai robi z tradycyjnymi opowieściami? Czy traktuje je tylko jako pamiątkę po przodkach? Dar dla następnych pokoleń? Dziewczynka przede wszystkim aktualizuje ją: odnosi ją do współczesnych i osobistych problemów – własnych i swoich bliskich. To sprawia, że tradycja staje się znów istotna. Czy przy takim podejściu tradycja pozostaje niezmienna? Co się w niej zmienia? (Dziewczyna zostaje przywódcą). Jakie cechy charakteru przy tym przejawia Pai (jest odważna, wytrwała, sprytna, wierna sobie i swoim przekonaniom, przywiązana do najbliższych, wybacząca i wyrozumiała)? [15 minut]
5. Nauczyciel prosi uczniów o przypomnienie historii o Paikei, przodka Pai i założyciela plemienia. Dlaczego ta historia była ważna dla dziewczynki i dla jej współplemieńców? (Imiennik zawsze pozostaje niedościgłym wzorem postępowania i inspiracją, z perspektywy grupy mówi o jej pochodzeniu i fundamentalnych wartościach umożliwiających przetrwanie). Czego ta historia uczy? (Mówi przede wszystkim o współistnieniu ludzi i zwierząt). Jakie zadania stały przed Paikem legendarnym? Jakie mogą być zadania Pai? Najpoważniejszym zadaniem dziewczynki wydaje się odbudowa więzi plemienia z morzem i wielorybami, odbudowa wspólnego domu ludzi i zwierząt. Wyprawa na ocean – wspólna, na tradycyjnej łodzi poruszanej siłą mięśni wielu ludzi, niegenerująca zanieczyszczeń – jest jednym ze sposobów jej budowania. Sztuka (np. ojca Pai) – inspirowana lokalną przyrodą – kolejnym. Czy Pai może w jakiś sposób przyczynić się do tego, by wielorybów było więcej? Czy my możemy coś zrobić? Co wpływa na ograniczenie ich populacji? Nauczyciel wyświetla zdjęcie (dostępne na stronie: <https://www.onegreenplanet.org/news/whale-filled-with-plastic-trash/> oraz w załączniku nr 2) i zachęca do interpretacji instalacji zbudowanej na jednej z filipińskich plaży. Jak możemy ograniczyć liczbę śmieci? (Segregacja śmieci, recykling, używanie opakowania wielokrotnego użytku – materiałowe torby na zakupy zamiast foliowych, korzystanie z tworzyw odnawialnych i degradujących się – np. bambusowe szczoteczki zamiast plastikowych itd.) [15 min]

Wskazówka: Choć wieloryb ze zdjęcia jest konstrukcją z przesłaniem, inspiracją dla jego twórców były autentyczne przypadki zwierząt zagrożonych ilością plastiku w oceanach i morzach. Informacje na ten temat i przykłady fotografii dostępne są na przykład pod linkami:

<http://www.chrisjordan.com/gallery/midway/#CF000313%2018x24>

<https://www.youtube.com/watch?v=DF6GfqG-IQE>

<https://www.youtube.com/watch?v=RpRULZQ0x2Y>

6. Nauczyciel zadaje zadanie domowe. Może przeprowadzić w klasie dyskusję, która przygotuje uczniów do samodzielnej pracy. Warto przypomnieć klasie budowę rozprawki i zasady konstruowania argumentów, a także zrobić klasową burzę mózgów na temat filmów i powieści będące dobrym przykładem do wykorzystania w pracy. [20 min]

Zadanie domowe:

Odnosząc się do filmu i własnych przemyśleń napisz rozprawkę, odpowiadającą na pytanie „Czy tradycja inspiruje czy ogranicza człowieka?”.

O autorce:

dr Magdalena Bednarek – absolwentka poznańskiej polonistyki. Tytuł doktora uzyskała w 2010 na podstawie pracy *Małe formy narracyjne w przestrzeni genologicznej. Literatura polska 1945-1989*. W latach 2009-2010 realizowała grant promotorski kierowany przez prof. dr hab. Bogumiłę Kaniewską. W latach 2010-2011 uczestniczyła w projekcie grantowym E-LOCAL. Autorka książki *Mikrokosmos literacki. Przestrzeń genologiczna małych form narracyjnych w prozie polskiej lat 1945-1989*. Poznań 2013. Laureatka I Nagrody Konkursu im. Konrada i Marty Górskich (2011). Publikuje w takich czasopismach jak: „Porównania”, „Zagadnienia Rodzajów Literackich”, „Przestrzenie Teorii”, „Ha!art”, „Czas Kultury”. Jej zainteresowania badawcze koncentrują się wokół krytyki feministycznej, powieści inicjacyjnej, związków literatury i sztuk plastycznych. Wielbicielka prozy Jeanette Winterson i małych rudych kundelków.

Załączniki

Załącznik nr 1

Załącznik nr 2

